

Interiørarkitektene posisjonering

I begynnelsen av forrige århundre tok Marie Karsten fatt på yrkeslivet etter studier ved Tegneskolen i Kristiania (SHKS) og RCA i London. Inspirert av blant annet Arts & Crafts-bevegelsen i England arbeidet hun profesjonelt med å skape levelige, harmoniske og funksjonelle interiør og møbler¹. Hun var en pionér, og vi regner henne som Norges første interiørarkitekt. Pionerer var også de nitten nyutdannede elevene av Arne Korsmo på SHKS som tok initiativ til Interiørarkitektene Forening i 1945². De dannet en forening av interiørarkitekter som senere ble til NIL.

Hvor står interiørarkitektens profesjon i dag, syttifem år etter foreningsdannelsen? «Aldri før har interiør som felt vært så stort, så mangefasettert, så komplekst og så uoversiktlig. Profesjonens legitimitet har aldri vært større, det har aldri vært sterkere etterspørsel etter dens tjenester og innsikt, det har aldri eksistert flere interiørarkitekter som lever av sitt yrke [...]». Det skrev samfunnsforsker Erling Dokk Holm i 2015³. Samme år feiret NIL 70 år og utga jubileumsheftet *Fra privat til offentlig rom*, som tegner et bilde av interiørarkitektene som kompetente fagutøvere som har utviklet sitt fag og tatt en selvstendig plass blant arkitekturfagene. I dag, fem år etter, er dette bildet fortsatt gyldig. Interiørarkitektene har tatt stadig nye posisjoner, faglig og i markedet.

TILBAKEBLIKK

En fersk medlemsundersøkelse NIL har gjennomført viser at over halvparten av respondentene arbeider i virksomheter med mer enn seks interiørarkitekter. Kontrasten er stor til situasjonen i 1970-årene. Frem til da arbeidet flertallet av NILs medlemmer i små enkeltmannskontor med én til to personer og med privat boliginngredning

eller møbeldesign som hovedområde. Noen var ansatt hos arkitekter og fikk oppgaver knyttet til innredning og fargesetting i kontorets arkitektoppdrag, i tillegg til arbeid som arkitektassistent. Selvstendige interiøroppdrag var sjeldne hos arkitektene. Interiørarkitekter var også ansatt i detaljhandel og i større organisasjoner. I de første tiårene etter stiftelsen av foreningen var mange av interiørarkitektene sterkt engasjert i sosiale boligspørsmål som var oppstått etter krigen. De initierte og deltok i boligutstillinger og opplysningsarbeid for å fremme enklere og mer hensiktsmessig innredning av boliger for alle.

Siden slutten av 1970-årene har etterspørselen etter interiørarkitektens tjenester økt enormt frem til vår tid; det forklarer dagens høye sysselsetting og fremveksten av store interiørarkitektkontor. For eksempel har interiørarkitektkontorene IARK, Metropolis, Scenario, Zinc og Ramsøskar mer enn 20 interiørarkitekter. Bare ca. 1/5 av interiørarkitektene i NILs undersøkelse arbeider i dag i enkeltmannsbedrifter⁴. I tillegg til ekspansjonen i interiørarkitektbedriftene har de fleste store arkitektkontorene etablert egne avdelinger for interiøroppdrag, med flere ansatte interiørarkitekter. Gjennom mange år har iherdige og dyktige interiørarkitekter tatt posisjoner og vist fagets verdi og potensiale for å forme gode rom og omgivelser.

I tillegg til stor innsats fra interiørarkitektene selv, har den generelle samfunnsutviklingen og velstandsøkningen siden 70-årene bidratt til økt etterspørsel etter interiørarkitekter. Markedsøkonomi, postmodernisme og jappetid i 1980-årene var faktorer som sprengte grensene for modernismen og den kollektive innstillingen og nøkternheten som preget Norge i etterkrigstiden. Den nye tidsånden skapte behov for identitetsmarkører, både for

enkeltpersoner og i næringslivet. Utforming av interiørene ble en slik markør. Bedrifter ønsket å skape sin egen identitet og profil og så til interiørarkitektene for hjelp til å forme sine lokaler. Individualismen og utelivet blomstret, og behovet oppsto for interiør som hadde underholdningsverdi og ga atmosfære og opplevelser. Interiørarkitekt Petter Abrahamsen i RISS var den første til å gjøre utelivsbransjens interiør både ikonisk populære og innbringende.

Den økonomiske nedturen omkring 1990 førte til at bedrifter valgte å oppgradere interiørene i eksisterende næringsbygg fremfor å bygge nytt. Nye arbeidsformer i store åpne arealer ble introdusert. Arealene skulle utformes, og interiørarkitektene fikk oppdragene. Dette var også en tid med strukturendringer i eiendomsbransjen som medførte at arkitekter ble engasjert til å planlegge generelle bygg for utleie. Da ble arkitektene ofte underlagt utbyggere og entreprenører, og den tradisjonelle kontakten mellom arkitekt og brukere av bygget ble svekket. Det oppsto et behov for detaljplanlegging av interiørene for leietagere, og interiørarkitekter fikk oppdragene. Alle disse faktorene skapte økte arbeidsmuligheter for interiørarkitektene som bransje.

Samfunnsutviklingen i denne perioden har også brakt med seg en generelt større oppmerksomhet og bevissthet om enkeltindividers rettigheter og muligheter til livsutfoldelse. Vi har fått regler og krav til universell utforming, og til tilrettelegging for bedre arbeidsmiljø i kontorer og institusjoner. Ny psykologisk forskning påviste den store betydningen omgivelsenes utforming har på helse og trivsel. Interiøret ble et viktig element til å imøtekomme de nye kravene, og både næringsliv offentlige institusjoner så behovet for interiørarkitekt-tjenester.

Dyktige interiørarkitekter grep utfordringene og utformet identitetsskapende og tilpassede interiør i alle typer bygg, som i sykehus og institusjoner, i skoler, hoteller, butikker, kontorer og kulturhus, ja til og med på oljeplattformer, i tillegg til private hjem. Samtidig bygget de langsomt sine virksomheter opp i størrelse og profesjonalitet. Anseelsen til interiørarkitektens kompetanse og tjenester økte.

PROFESJONALISERING

Med større oppgaver kom også økte krav til profesjonell drift av interiørarkitektens virksomheter. NIL engasjerte seg ved årtusenskiftet i å utarbeide en profesjonshåndbok som etterhvert ble nettbasert, til hjelp for medlemmene. Det ble utarbeidet råd og maler til bruk for administrasjon av kontordriften. Flere interiørarkitektfirmaer meldte seg inn i bransjeorganisasjonen Arkitektbedriftene og fikk tilgang til deres kvalitetssikringssystem MAKS. Et viktig arbeid for å definere interiørarkitektens arbeidsområder var NILs samarbeid med arkitektbedriftene om revisjon av ytelsesbeskrivelse for arkitekttjenester, et samarbeid NIL tok initiativ til for å korrigere og supplere beskrivelser om interiørarbeider. Hensikten med ytelsesbeskrivelsen er å tydeliggjøre hvilke arbeider som kan inngå i kontrakter om arkitektfaglige oppdrag. Resultatet har i dag blitt et felles dokument, AY10, som beskriver både arkitekt-, interiørarkitekt- og landskapsarkitekt-faglige ytelser.

Statsbygg, som er byggherre, eiendomsforvalter og rådgiver for staten, er en viktig premissleverandør for arkitektfagenes bidrag i statlige byggeprosjekter. Interiørarkitekters oppdrag for staten har fra 1980-tallet vært begrenset til avtaler om brukerutstyr, hvor interiørarkitekten deltar i byggeprosjektens siste fase, og oppdragene har vært begrenset til å omfatte bare løs møblering. I dag inngår interiørarkitekttjenester i Statsbyggs nylig etablerte rammeavtaler om «helhetlig rådgivningstjenester om modernisering av statlig lokalbruk».

Avtalene innebærer at interiørarkitekter inngår i tverrfaglige grupper av planleggere som deltar fra tidlig fase av et prosjekt, når program og rammer fastlegges. Interiørarkitekter har særlig kompetanse på å gjennomføre brukerprosesser og tolke brukerkrav om til fysisk form. At denne kompetansen nå kan trekkes inn i tidlig fase av byggeprosjekter, vil bidra til at statlige bygg blir best mulig tilpasset brukeres behov og funksjon, og tilpasninger og endringer i etterkant av byggefasen kan unngås.

TVERRFAGLIGHET

Utviklingen i arkitektbransjen de senere år har tendert mot større tverrfaglig samarbeid mellom de ulike arkitektfagene. Dels har dette vært en naturlig utvikling innen fagmiljøene selv, og dels har krav om tverrfaglighet kommet i konkurranseutlysninger fra store oppdragsgivere; de nye rammeavtalene med Statsbygg er også et eksempel på dette. Snøhetta var det kontoret som først organiserte designarbeidet i dynamiske, tverrfaglige team og markedsførte dette som en fast arbeidsform fra oppstart av prosjekter. Interiørarkitekt Bjørg Aabø i Snøhetta sa i et intervju at «For meg er denne arbeidsmåten svært givende og inspirerende. Det gjør at interiøret lettere kan bli en integrert del av arkitekturen og ikke et tillegg til den.»⁵ Andre større arkitektkontor markedsfører interiørarkitektur som eget forretningsområde og har flere interiørarkitekter ansatt. De rene interiørarkitektfirmaene inngår i likeverdig samarbeid med arkitektkontorer om store prosjekter og har rollen som spesialister på brukerprosesser og interiørutforming. Ombygging og gjenbruk av eldre bygninger er et aktuelt område hvor interiørarkitekter oftere tar førerretet og knytter til seg arkitekter ved behov. Et eksempel på det er det prisbelønte transformasjons- og interiørprosjektet Mat- og merkevarerhuset Mills i Oslo (ferdig 2016), som interiørarkitekt Ellen Ledsten i Ledsten Arkitektur AS var ansvarlig for. En ny variant i firmadannelse er Metropolis arkitektur &

design AS, hvor interiørarkitektene Kari Ihle og Hanne Arvik har dannet søsterselskap med LOF Arkitekter AS som de også er eiere av. Eksemplene viser at likeverdighet og tverrfaglighet mellom arkitektfagene i vår tid synes å bli mer regelen enn unntaket.

UTDANNELSEN

Samtidig med den økende etterspørselen etter interiørarkitekt-tjenester fra 1980-tallet og fremover gjennomgikk utdannelsen store endringer. Kunsthøgskolene i Oslo og Bergen, som utdanner interiørarkitekter og møbeldesignere i Norge, endret status fra yrkesskoler til kunsthøgskoler. Utdannelsen ble endret fra diplom- til hovedfag-utdanning i 1986, og senere (i 2003) til tre års bachelor- og to års masterutdanning, i tråd med det nye systemet for høyere utdanning i Europa. Med ny organisering av utdanningen kom også større vektlegging av faglig refleksjon og kritisk analyse inn i undervisningen. Det fremmet tydeligere formuleringsevne og evne til verbalisering hos studentene og har bidratt til at interiørarkitektene ble bedre rustet enn før til å markedsføre sine tjenester og til å heve stemmen og hevde profesjonens plass blant arkitektfagene.

Selv om modernismen i arkitekturen var på vikende front fra 1980-årene, har utdannelsen i interiørarkitektur hele tiden vært forankret i god modernistisk ånd ved kunsthøgskolene: funksjon og rasjonell analyse skulle ligge i bunnen av ethvert designprosjekt, og estetiske valg skulle fattes med bakgrunn i skolens bauhausinspirerte, kunstneriske grunnutdannelse. Sammen med kunnskapene om detaljert design av møbler og innredning og forståelsen av både det fysiske og det psykologiske forholdet mellom menneske, møbel og rom er dette fremdeles grunnlaget for fagutøvelsen i Norge i dag.

Fagfeltet interiørarkitektur lar seg i dag ikke fange i en enkel definisjon. Dokk Holm brukte ordene «mangefasettert» og «komplekst» i sin artikkel til 70-års jubileet. Nettopp det uavgrensede ved faget åpner muligheter for praksis på mange forskjellige

Hvem har retten til byens uterom? – «Tre benker med verdighet».
MakersHub Arkitektur AS.
Se side 76 for møbelprosjekt.
Foto → Alex Asensi

områder, selv om utgangspunktet alltid vil være å gi fysisk form til menneskers behov i – og opplevelse av – omgivelsene.

FREMTIDEN

Frem til i dag har vi interiørarkitekter gitt viktige samfunnsbidrag gjennom å løse romlige behov og skape vakre og funksjonelle innredninger i alle typer bygninger. Vår bransje har vært båret frem av en stadig økende velstandsutvikling i Norge. Den økonomiske oppgangen kan vi ikke forvente skal fortsette i samme takt i årene fremover, og konsekvensene vil merkes også blant i vår profesjon. Interiørarkitekter må finne og fylle nye roller i et samfunn som endres i stadig raskere takt. Klimakrisen er over oss, og vi interiørarkitekter må yte vårt for å begrense den.

Det er derfor gledelig når stadig flere interiørarkitektfirma satser på bærekraft som hovedelement i sin praksis. Rehabilitering og gjenbruk av gammel

bygningssmasse er effektive miljøtiltak, og siden design for ny bruk av eksisterende bygninger alltid vært hovedbeskjeftigelsen for interiørarkitekter, er ombygging og tilpasning for gjenbruk av bygninger et naturlig, klimavennlig satsningsområde for oss. Interiørbransjen som helhet står i dag for et enormt forbruk av produkter og materialer. Interiørarkitekter bør fremover være bevisste sin rolle som pådrivere overfor kunder og produsenter for bruk av miljøvennlige nye materialer, men også for økt gjenbruk av både produkter og materialer.

Mange unge interiørarkitekter satser på fremtiden med stort miljøengasjement. For eksempel har de fem interiørarkitektene i det unge firmaet Sane erklært bærekraft som en hovedvisjon⁶. Idealisten Else Marie Abrahamsen Egenes i firmaet MakersHub Arkitektur AS har sosialt entreprenørskap som metode i planlegging og utførelse av lavbudsjettprosjekter for ulike vanskeligstilte grupper. Runa Klock er også et av NILs

medlemmer som arbeider med design og sosialt entreprenørskap. Deres ideelle engasjement er parallellt til det engasjementet interiørarkitekter i NIL hadde for bedre boliger for alle i de første par tiår av foreningens historie

Når engasjement for miljø og for sosiale samfunnsforhold legges til interiørarkitektenes øvrige kompetanse, er det håp om bedre omgivelser for alle og en lys arbeidsfremtid for NILs medlemmer.

NOTER

- 1 Bergan, Gunvor Øverland og Trinelise Dysthe, *Hjemme i Norge. Tradisjon og fornyelse*, Oslo 1994: J.W. Cappelens Forlag,
- 2 Aas, Anne Lise, *Hjemmefra og ut i verden*, artikkel i *Rom og møbler gjennom 50 år*, (NILs jubileumsbok), Oslo 1995, s. 8
- 3 Klingenberg, E.S. (red.), *Interiørarkitektur*, Oslo 2015: Scandinavian Academic Press, s. 10
- 4 NIL medlemsundersøkelse 2020
- 5 *ibid.* s. 50
- 6 intervju i *Arkitektnytt* nr. 1/2020 s. 20